

Stanovisko odborníka

adresované súkromným vlastníkom lesov

Vážení vlastníci lesov.

Verím, že sa medzi vami nájde množstvo poctivých ľudí, ktorí majú úprimný záujem a vzťah k prírode. **Populácia hlucháňa na Slovensku je na pokraji vyhynutia.** Upozorňujú na to odborníci už desiatky rokov (napr. práce od pána Sanigu alebo viacerých poľovníckych expertov). Fragmentácia sa prejavila už aj na genetickej štruktúre, čo je najhorší možný scenár. Preto vás úprimne prosím, zvážte možnosti ochrany posledných hlucháních lesov. Za ochranu lesov s výskytom hlucháňa, je možné čerpať ujemy. Sú vlastníci, ktorí boli ochotní ísť touto cestou, dokonca, suma môže byť niekedy zaujímavejšia, ako čistý zisk z ťažby v neprístupných terénoch, lesoch s nízkym zakmenením a suchými stromami. **Nemôžeme si dovoliť stratu posledných hlucháních lesov na Slovensku, ak chceme, aby hlucháňa mohli obdivovať aj generácie po nás. Základom, pre prežitie hlucháňa, je vhodné lesné prostredie.** Bez vašej vôle, hlucháne na Slovensku nebude nikdy možné zachrániť.

A teraz pár slov k názoru pána Bystrianskeho:

Osobne ma tiež mrzí, že implementácia Programu záchrany hlucháňa (PZ) nebola diskutovaná s vlastními lesa. Moja osoba ani nik zo spracovateľov PZ s tým nič nemá, a tým reagujem aj na očierňovanie mojej osoby na facebooku Únie regionálnych združení vlastníkov nešťatných lesov Slovenska. Na tvorbe programu záchrany som pracoval zdarma a len s čistými úmyslami. Z projektu Zlepšenie stavu ochrany druhov tetrov hlucháň a tetrov hoľniak, na ktorý ŠOP SR minula 576 383,21 EUR nešlo na praktické opatrenia pre tieto druhy ani euro. Niektorí zostavovatelia PZ mali dohodu so ŠOP, kde pracovali na zostavení 8 sprievodných štúdií (s taxou 5 EUR/hodina). Tieto štúdie boli čiastočne zapracované do PZ. Avšak ani euro nebolo z tohto ani iného projektu minuté na samotné vypracovanie PZ. Na čo boli minuté peniaze je potrebné sa pýtať ŠOP SR a Ing. Adamca, ktorý bol manažérom projektu, a ktorý dnes pracuje na Lesoch SR.

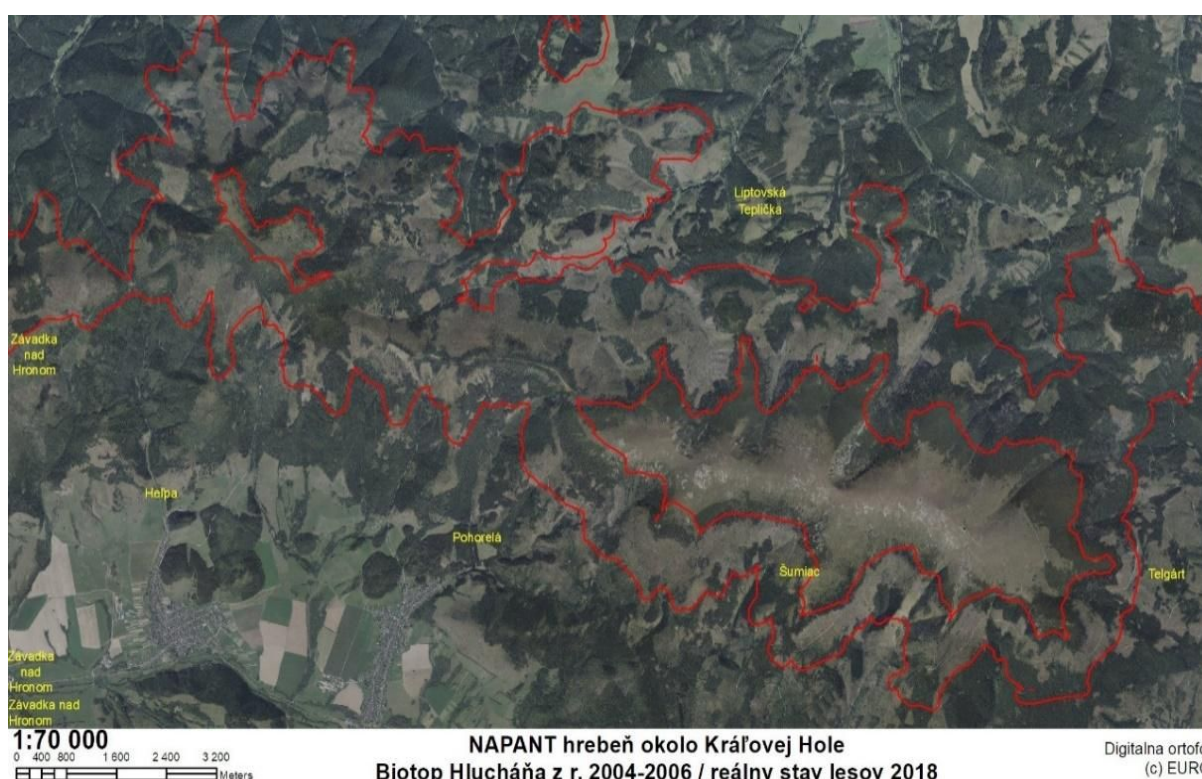
K materiálu od pána Bystrianskeho musím bohužiaľ konštatovať, že nemá ani len čiastočný charakter odborného textu. Jeho tvrdenia nie sú podporené žiadnou odbornou literatúrou a faktami. Necituje takmer žiadnu literatúru, a keď, tak výlučne staršie a nie vedecké zdroje, nie priamo zamerané na hlucháne. Konkrétne cituje 10 prác, ktoré (okrem jednej) boli publikované ešte v minulom storočí. Preto jeho príspevok je možné chápať ako názor – nie odborný posudok. Nerozumiem teda uvedeniu recenzentov, a akí kritickí recenzenti boli, ale môžem garantovať, že takáto práca by v odbornom periodiku nebola prijatá ani len na samotnú recenziu. Pán Bystriansky sa odvoláva pri svojich tvrdeniach na svetových odborníkov. Za Slovensko som jediný človek, ktorý je súčasťou európskej odbornej skupiny na hlucháne (od roku 2011), ktorá má každoročne stretnutia v rôznych Európskych krajinách, kde pomáhame a radíme lesným hospodárom, ako zachrániť hlucháne v ich území. Pána Bystrianskeho som tam nikdy nevidel, a ani neviem, že by niektorý z odborníkov tvrdil to, čo pán Bystriansky píše. Mal by ich teda aspoň menovať, keď neuvádza relevantný zdroj, kde svoje tvrdenie údajní svetoví odborníci publikovali.

Program záchrany sa opiera o viac ako 70 odborných prác, prevažne zahraničnej literatúry z kvalitných vedeckých časopisov. Odporúčam teda pánovi Bystrianskemu podrobné naštudovanie tejto literatúry, mnohé z jeho tvrdení by si potom určite rozmyslel. Potom môže byť diskusia naozaj konštruktívna, pokiaľ sú jeho úmysly čisté. Takto však predkladá tvrdenia, nepodložené faktami a zavádza verejnosť (i keď možno s dobrým úmyslom?). Tým však sám prispieva k zániku populácie hlucháňa, pretože poburuje vlastníkov lesa voči odborným riešeniam závažného problému. Ak chceme hlucháňa zachrániť, musíme sa držať odborných faktov, o tom predsa nie je pochýb.

Z týchto dôvodov nebudem reagovať na všetky dezinformácie v dokumente pána Bystrianskeho, a reagujem iba na niekoľko najvýznamnejších bodov:

Hlucháň potrebuje les

Zásadná chyba v názore pána Bystrianskeho je bagatelizácia významu lesného prostredia pre prežitie hlucháňa. Základom každého programu záchrany v ktorejkoľvek krajine je **zabezpečenie dostatočnej rozlohy vhodného lesného prostredia**. Podľa telemetrických štúdií je to 25 000 – 50 000 ha prepojených (komunikujúcich) biotopov⁽¹⁾. Jeden jedinec hlucháňa využíva priemerne až 550 ha⁽²⁾. Pravdepodobne najvyššia hustota hlucháňov v stredo európskych podmienkach sú 2 jedince na 100 ha, preto ak chceme napríklad 2000 hlucháňov na Slovensku, musíme vytvoriť minimálne 100 000 ha vhodných biotopov. **Ak nedokážeme zabezpečiť tieto parametre, nemá zmysel robiť žiadne ďalšie opatrenia.** Musíme si uvedomiť, že sme reálne prišli o obrovské plochy hlucháních lesov (desiatky km² vhodných biotopov) (Obr. 1). Z toho treba vychádzať, posledné hlucháne už nemajú kam odletieť. Sú natlačené v posledných fragmentoch lesov. Veď to musí pri pohľade na Nízke Tatry každý človek vidieť. **Dnes sa ťažia posledné lesy s výskytom hlucháňa až po kosodrevinu.**

Obr. 1 Červenou farbou je znázornená hranica biotopu hlucháňa z roku 2006. Je evidentné, že hlucháňom už takmer žiadny les v Nízkych Tatrách neostal, i keď sa jedná o jadrovú populáciu pre celé Západné Karpaty. Je možné povedať pri pohľade na tento stav, že pre hlucháňa je hlavný problém predácia? Každý inteligentný človek pochopí, že ak vyrúbeme aj tie posledné hluchánie lesy až po kosodrevinu, tak hlucháň nemá šancu. Je potrebné vychádzať z aktuálnej situácie. Hlucháň už nemá kam preletieť.

Hlucháň využíva bezzásahové zóny

O tom, že hlucháň využíva bezzásahové zóny dnes nie je pochyb⁽³⁾. Je pravda, že vývoj lesa po narušeníach má množstvo spôsobov, ale **vo všeobecnosti u nás platí, že najlepšie posledné lokality hlucháňa sú v rezerváciách, na hranici rezervácii, prípadne v lesoch, kde sa dlhodobo intenzívne nehospodáril.** Pán Bystriansky spomína napr. Kotlov žľab. Ale veď priamo nad Kotlovým žľabom je dnes jedno z najlepších tokanísk na Slovensku. Sám som tam strávil niekoľko zázračných rán. Podobne je to aj na Šumave, kde hlucháne bežne tokajú na lykožrútom narušených plochách, a dokonca, populácie zaznamenala nárast zo 100 až na 500 jedincov, čo potvrdzujú genetické analýzy⁽⁴⁾. Dnes má stabilný trend a hlucháne tam bežne tokajú na rozsiahlych lykožrútmí narušených plochách (Obr. 2). Môžeme spomenúť Rumunsko, kde v pralesných lokalitách pozorujem aj 10 kohútov na jednom mieste⁽⁵⁾, často prejde cez tokanisko medveď, vlk, či rys. Dokonca rovno na najlepšom

mne známom tokanisku je brloh medvedice, ktorá v ňom pravidelne vyvádza svoje mláďatá. Hlucháne tam majú k dispozícii tisícky ha pralesov a prírodných lesov. Môžeme spomenúť aj to, že najlepšie tokaniská na svete sa nachádzajú práve v ruských rezerváciách (a to by pán Bystriansky mohol vedieť, že preto tam chodia aj odborníci dokonca z Nórska študovať hlucháne a ich správanie). Bežne v rozsiahlych bezzásahových zónach majú 30 kohútov na jednom tokanisku⁽⁶⁾. Preto **tvrdenie, že odborníci sa zhodujú, že les bez zásahu človeka nevyhovuje hlucháňom, je skutočný nezmysel.**

Obr. 2 Fotografia hlucháňa v Národnom parku Šumava. Hlucháne bežne tokajú v rozsiahlych suchých lesoch, kde populácia narástla zo 100 na 500 jedincov. Fotografia pochádza z archívu Správy NP Šumava.

Mravce a kukly

Ak pán Bystriansky študoval základné práce nórskeho odborníka (napr. Per Wegge), tak by už minimálne 15 rokov nemohol tvrdiť, že kukly mravcov, ale **húsenice motýľov** sú pre prežitie hlucháních kuriatok kľúčové⁽⁷⁾. Tieto informácie sú uvedené aj s potrebnými citáciami v PZ, ktorý pán Bystriansky kritizuje. Kukly mravcov sú spretrením potravy, obzvlášť ich hlucháne vyhľadávajú keď je nepriaznivé počasie. Nie sú však základom pre prežitie hlucháňa, ako sa v minulosti odborníci domnievali. K porovnaniu môžeme opäť použiť Rumunsko, kde veľké lesné mraveniská v horských lesoch takmer úplne absentujú (strávil som stovky nocí pozorovaním hlucháňov v Rumunsku), napriek tomu má populácia okolo 10 000 jedincov. Je potrebné spomenúť, že sú druhy mravcov viazané na mŕtve drevo a s nárastom biomasy mŕtveho dreva populácia mravcov narastá, čo môže spetriť potravu aj pre hlucháne.

Nemecký a rakúsky prístup

PZ je do veľkej miery inšpirovaný práve kombináciou nemeckých prístupov (kombinácia výchovy mladých porastov pre hlucháňa a bezzásahového režimu). Je potrebné dodať, že populácia v spomínanom Schwarzwalde naďalej klesá (napriek aktívnemu prístupu a výraznému tlmeniu predátorov) a taktiež v rakúskych Alpách nie je preukázaný stabilný trend a už dnes dochádza k lokálnym poklesom populácie - podľa údajov od prof. Ilse Storch z Univerzity vo Freiburgu. Jediná populácia v Nemecku, ktorá narástla, aj keď sa to možno mnohým nebude páčiť, je populácia v Bavorskom lese, kde stúpila populácia z 100 na 500 jedincov po veľkoplošných narušeniach ponechaných na samovývoj^(3,4).

Zaujímavé je možno na záver spomenúť, že som pre pána Bystrianskeho mapoval hlucháňe v lesoch o ktoré sa staral, pod Tanečnicou v Nízkych Tatrách. O výsledkoch mapovania som ho podrobne informoval. Tam, kde sme identifikovali hlucháňie kuriatka, ťažil drevo. Pritom je dokázané (aj v Škandinávii), že to je to najhoršie, čo sa dá hlucháňom urobiť z pohľadu ich prežitia⁽⁸⁾. Nikto, kto by chcel aby hlucháňe prežili, by za žiadnych okolností nešiel so strojmi a pilami priamo tam, kde sliepky vyvádzajú kuriatka.

Slušne prosím a vyzývam ešte raz všetkých vlastníkov lesa, ktorí majú záujem o prežitie hlucháňa v slovenských horách: prečítajte si a zvážte odbornosť argumentov v PZ na základe vlastného, kritického myslenia. Skúste sa prosím zamyslieť, kde by aj z ekonomického hľadiska bolo možno vhodné využiť možnosť čerpania náhrad za ochranu hlucháních lesov. Osobne som za to, aby sa takéto opatrenia realizovali jedine za absolútneho súhlasu vlastníkov. Verím, že sa nájdu cesty, ako pomôcť hlucháňom a zároveň spokojnosti vlastníkov lesa. Ide o veľa. Bez vás, hlucháňe nemajú šancu.

Ing. Martin Mikoláš PhD.
vedecký pracovník
Katedra Ekologie Lesa, FLD,
ČZU Praha

Použitá literatúra

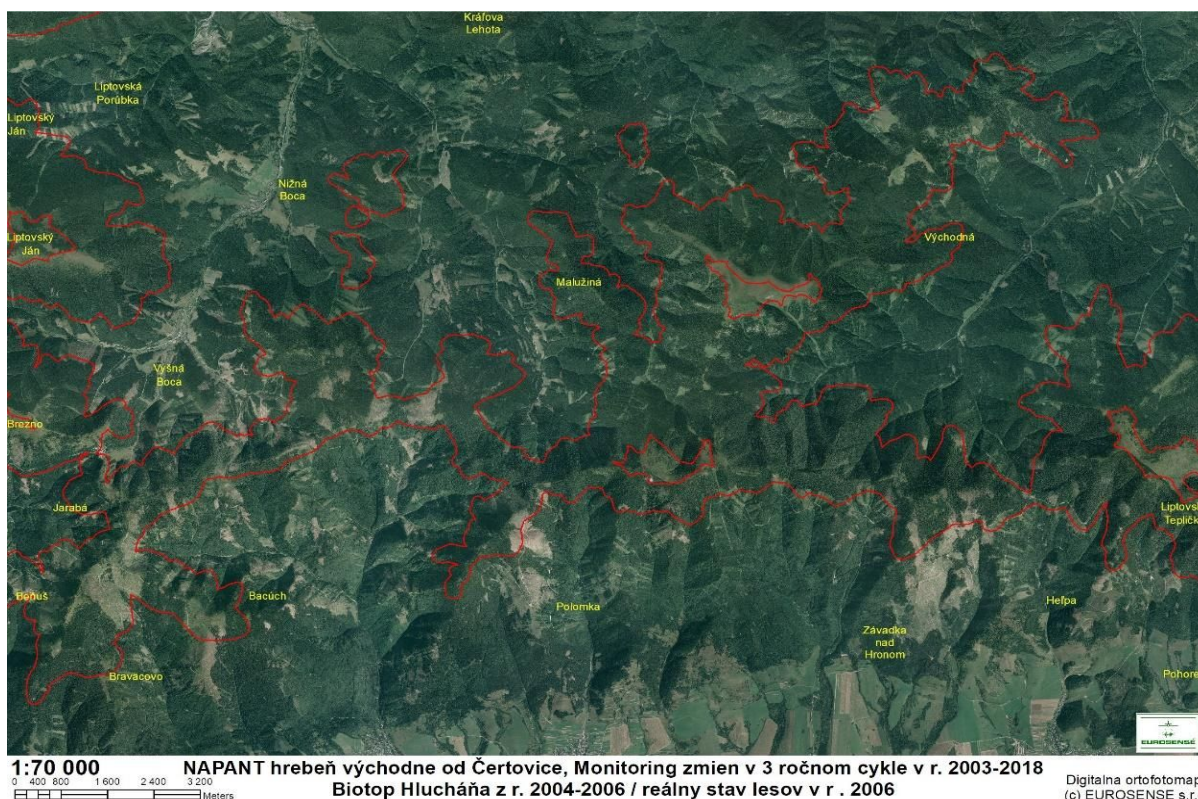
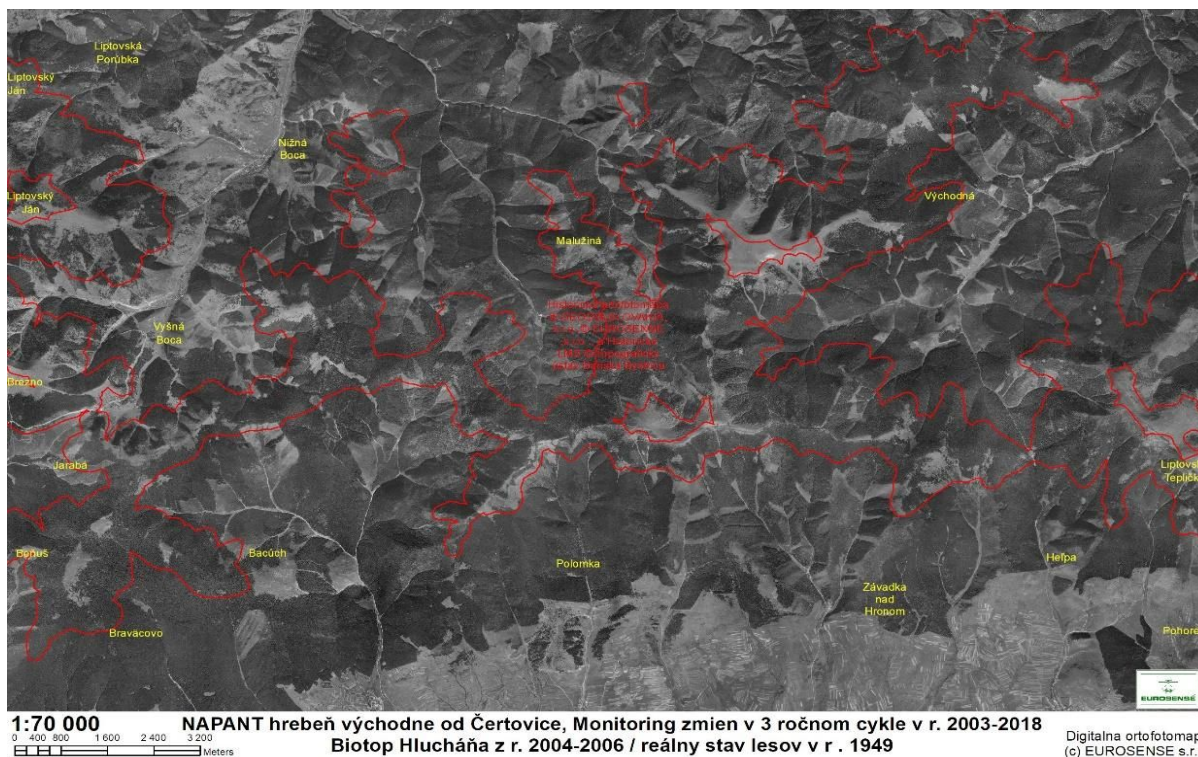
- ⁽¹⁾Grimm V. & Storch I. 2000: Minimum viable population size of capercaillie *Tetrao urogallus*: results from a stochastic model. *Wildlife Biology* 6: 219–226.
- ⁽²⁾Storch I. 1995: Annual home ranges and spacing patterns of capercaillie in central Europe. *Journal of Wildlife Management* 59: 392–400.
- ⁽³⁾Kortmann, M., Heurich, M., Latifi, H., Rösner, S., Seidl, R., Müller, J., & Thorn, S. (2018). Forest structure following natural disturbances and early succession provides habitat for two avian flagship species, capercaillie (*Tetrao urogallus*) and hazel grouse (*Tetrastes bonasia*). *Biological conservation*, 226, 81–91.
- ⁽⁴⁾Rösner, S., Brandl, R., Segelbacher, G., Lorenc, T., & Müller, J. (2014). Noninvasive genetic sampling allows estimation of capercaillie numbers and population structure in the Bohemian Forest. *European journal of wildlife research*, 60(5), 789–801.
- ⁽⁵⁾Mikoláš M., Svitok M., Tejkal M., Leitão PJ, Morrissey RC, Svoboda M, et al. 2015. Evaluating forest management intensity on an umbrella species: Capercaillie persistence in central Europe. *Forest Ecology and Management*, 354, 26–34.
- ⁽⁶⁾Segelbacher, G., Wegge, P., Sivkov, A. V., & Höglund, J. (2007). Kin groups in closely spaced capercaillie leks. *Journal of Ornithology*, 148(1), 79–84.
- ⁽⁷⁾Wegge P., Olstad T., Gregersen H., Hjeljord O. & Sivkova A. V. 2005: Capercaillie broods in pristine boreal forest in northwestern Russia: the importance of insects and cover in habitat selection. *Canadian Journal of Zoology* 83: 1547–1555.
- ⁽⁸⁾Kurki S., Nikula A., Helle P. & Lindén H. 2000: Landscape fragmentation and forest composition effects on grouse breeding success in boreal forests. *Ecology* 81: 1985–1997.

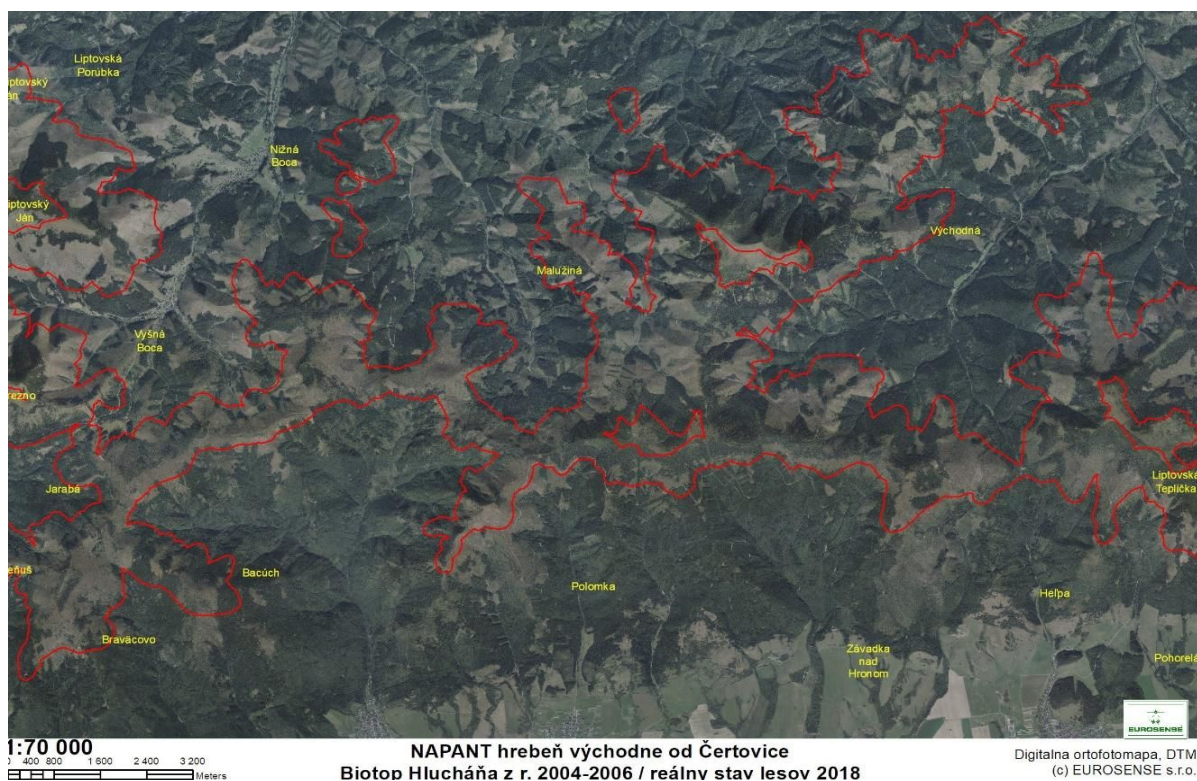
Odkazy

Program záchrany: <http://www.sopssr.sk/files/PZ-hluchana.pdf>
Rozhovor v denníku Pravda: <https://bit.ly/2tK4f8m>

Príloha 1

Letecké snímky Nízkych Tatier (oblasť Čertovica) z rokov 1949, 2006 a 2018. Červený polygón zobrazuje biotop hlucháňa z roku 2006. Môžeme si všimnúť, že aj keď v roku 1949 bolo celkovo na Slovensku menej lesov, tam, kde sú vyznačené biotopy hlucháňa z roku 2006 les rástol aj v minulosti. V roku 2018 približne 90 % pôvodných biotopov hlucháňa je v stave dlhodobo nevhodnom (holiny). Zaniklo množstvo kľúčových tokanísk. Táto strata má celoslovenské následky na populáciu hlucháňa, a je aj jednou z hlavných príčin poklesu populácie hlucháňa v okolitých pohoriach. Jedince hlucháňa totižto v minulosti prelietali do okolitých pohorí a tým udržiavali stabilné populácie.

Príloha 2

Postupná asanácia biotopov hľucháňa pod Kráľovou hoľou. Hľucháň už nemá kam uniknúť.

